

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد مرودشت

دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی - گروه روان شناسی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد M.A.

گرایش

روان شناسی تربیتی

عنوان

رابطه بین ویژگی های شخصیت و عزت نفس با خودکارآمدی معلمان دوره

راهنمایی

استاد راهنما

دکتر آذرمیدخت رضایی

استاد مشاور

دکتر سلطانعلی کاظمی

نگارش

حمیده دیانت

تابستان ۹۰

تقدیم به :

آنان که ناتوان شدند تا ما به توانایی برسیم ...

موهایشان سفید شد تا ما روسفید شویم ...

و عاشقانه سوختند تا گرمابخش وجود ما و روشن گر راهمان باشند ...

پدرانمان

مادرانمان

استادانمان

تقدیر و تشکر

خداوندا مرا از حیث عزت همین بس که پروردگاری چون تو دارم و از حیث فخر همین بس که بنده تو هستم ، خدایا تو همان گونه ای که من دوست می دارم . پس موفقم کن به همان گونه بودنی که تو دوست می داری .

بدین وسیله به پاس زحمت و ارشادهای استاد ارجمندم **دکتر آذر میدخت رضایی** به عنوان استاد راهنما و **دکتر سلطانهلی کاظمی** به عنوان استاد مشاور که مرا در انجام پایان نامه یاری نمودند کمال تشکر و قدردانی را دارم .

از اداره آموزش و پرورش شهرستان زرین دشت که مرا در اجرای این پایان نامه یاری نمودند کمال تشکر دارم .

همچنین لازم است که مراتب تشکر خویش را نسبت به خانواده ابراز و از زحمات بی دریغ و خالصانه ایشان قدردانی نمایم .

فهرست

صفحه	عنوان
ی	چکیده
۱	فصل اول
۲	مقدمه
۵	عنوان مسئله :
۷	اهمیت و ضرورت تحقیق
۹	هدف اصلی تحقیق
۹	اهداف فرعی
۹	فرضیه
۹	تعاریف نظری و عملیاتی متغیرها
۱۱	تعریف عملیاتی
۱۱	تعریف عملیاتی
۱۲	فصل دوم
۱۳	بخش اول: بستره نظری تحقیق
۱۳	خود کار آمدی
۱۳	مفهوم و تعریف خودکارآمدی
۱۴	منابع خودکارآمدی
۱۵	اثر خودکارآمدی بر سطح انگیزش

۱۹ مراحل رشد الگوگویی و خود کار آمدی
۲۰ تأثیری خودکار آمدی بر عواطف
۲۰ دستورالعمل تقویت خودکار آمدی
۲۱ ارزیابی کار آمدی در سرین مختلف
۲۲ ویژگی های شخصیت
۲۲ صفات معلم از دیدگاه اندیشمندان
۲۳ ویژگی های معلمی
۲۳ تعریف شخصیت
۲۵ عوامل به وجود آورنده شخصیت
۲۶ ویژگی های شخصیتی نئو
۳۲ نظری های شخصیت
۳۳ ابعاد شخصیتی از دیدگاه آیزنگ
۳۳ جنبه های بوشوم کابی و فیزیولوژیکی شخصیت
۳۷ مفهوم انسان در اسلام
۳۸ عناصر تشکلی دهنده ی شخصیت
۳۹ عزت نفس
۳۹ تعریف مفهوم عزت نفس
۴۱ اهمیت عزتنفس
۴۳ عوامل مؤثر در رشد و تحول خود پنداره و عزتنفس
۴۸ ابعاد عزت نفس

۴۹	تاثير عزت نفس
۵۰	بخش دوم : بشرينه تحقيقات
۵۰	الف : تحقيقات خارج از کشور
۵۳	ب : تحقيقات در داخل کشور
۵۳	ويژگي هاي شخصيت و خود کارامدي
۵۶	عزت نفس و خود کار آمدي
۵۷	نتيجه گيري و جمع بندي پژوهش ها
۵۹	فصل سوم
۶۰	طرح تحقيقات
۶۰	جامعه آماری
۶۰	نمونه و روش نمونه گيري
۶۰	ابزار اندازه گيري
۶۱	روايي و پاايي مقوليس
۶۳	روايي و پاايي مقوليس
۶۴	روايي و پاايي مقوليس
۶۴	روش جمع آوري اطلاعات
۶۴	روش تحليل داده ها
۶۵	فصل چهارم
۶۶	الف (داده هاي توصيفي
۶۷	ب (داده هاي استنباطي

۶۷ فرضیه اول

۶۹ فرضیه دوم

۶۹ فرضیه سوم

۷۱ فصل پنجم

۷۳ فرضیه اول

۷۵ فرضیه دوم

۷۶ فرضیه سوم

۷۷ محدودیتها

۷۷ پیشنهادات

۷۷ پژوهشی

۷۷ کاربرد

۷۹ منابع فارسی

۸۷ منابع لاتین

فهرست جداول

- جدول ۱ - ۴ خلاصه شاخص های آمار توصیفی مولفه های ویژگیهای شخصیتی و خود کارآمدی ۶۶
- جدول ۲-۴ خلاصه شاخص های آمار توصیفی عزت نفس و خود کار آمدی..... ۶۷
- جدول ۳ - ۴ : آزمون ضریب همبستگی پیرسون برای تعیین رابطه بین ویژگیهای شخصیتی و خود کارآمدی ۶۸
- جدول ۴-۴ : ضریب همبستگی پیرسون برای تعیین رابطه بین عزت نفس و خود کارآمدی..... ۶۹
- جدول ۵-۴ : رگرسیون گام به گام برای تعیین میزان تأثیر ویژگیهای شخصیتی بر خود کارآمدی..... ۷۰

پیوست ها

I..... پرسشنامه ویژگی های شخصیتی

III..... پرسشنامه عزت نفس

IV..... پرسشنامه خودکارآمدی

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی و تبیین رابطه بین ویژگیهای شخصیتی و عزت نفس با خود کارآمدی معلمان مدارس راهنمایی دخترانه شهرستان زرین دشت انجام شد. روش پژوهش توصیفی از نوع همبستگی بود جامعه تحقیق مورد نظر شامل تمامی معلمان مدارس دوره راهنمایی دخترانه شهرستان زرین دشت می باشد نمونه شامل ۲۰۰ نفر معلم زن بصورت تصادفی خوشه ای یک مرحله ای انتخاب شدند، پرسشنامه ویژگیهای شخصیتی نئو، عزت نفس کوپر اسمیت و خود کارآمدی شرر اجرا شد نتایج نشان داد که بین ویژگیهای شخصیتی مقیاس روان نژندی، دلپذیر بودن، انعطاف پذیری و مسئولیت پذیری با خود کارآمدی رابطه معنا داری وجود دارد. و نتایج رگرسیون نشان داد این ابعاد می توانند خودکارآمدی را پیش بینی نمایند. همچنین بین عزت نفس و خودکارآمدی رابطه معناداری وجود داشت.

کلید واژه ها: ویژگیهای شخصیتی - عزت نفس - خود کارآمدی - معلمان زن

کلیات پژوهش

انسان موجودی اجتماعی است و از این رو زمانی که گروهی از مردم گرد هم می آیند مجموعه ای از کار کردها، باورها، هنجارها، ارزشها و ویژگی های شخصیتی میان شان پدیدار می شود که بر شیوه ی آنها اثر می گذارد. پیدا است که انسان امروزی نمی تواند جدا از تشکیلات و سازمانهای متشکل از هم نوعان خود زندگی کند. بنابراین باید گفت که بخش اعظم کردار و رفتار انسانها از نهادها و افرادی که با آنها سرو کار دارد سرچشمه گرفته یا دست کم تحت تاثیر آنها است، به همین رو، ماهیت محیط های اجتماعی و کارکنان آن ها از موضوعات مورد توجه دانشهای رفتاری و اجتماعی است. رفتار انسان پی آیند کنش فرد با نیروهای روانی و اجتماعی او است. از محیط هایی که رفتار و عملکرد انسان در آن به شکل گسترده پدیدار می شود، نظام آموزش و پرورش که خود از زیر مجموعه هایی همچون سازمان ها و مدارس ساخته شده است. (هرسی و بلانچارد^۱، ۱۹۹۲؛ به نقل از زیدان، ۱۳۸۷).

عملکرد مدارس دست آورد تلاش و کوشش، پیوندها و کنش های متقابل میان گروههای درونی مدرسه یعنی مدیران، آموزگاران و کارکنان دانش آموزان است. از آنجا که معلمان در جریان آموزش که رکن اساسی و بنیادی هر جامعه است می باشند، لذا صاحبان صاحب نظران امر آموزش بهبود کیفیت نظام آموزشی جامعه را به میزان قابل توجهی وام دار بهبود کیفیت کار معلمان می دانند. به پیروی از این موضوع، به کارگیری معلمان کارآمد و اثر بخش با شخصیتی گیرا و نافذ از موضوعاتی است که باید در هر نظام آموزش و پرورش بدان اندیشیده شود تا در محیط جوی پدید آید که در کنار افزایش کارایی معلمان بتوان این ویژگی را در دانش آموزان پایدار ساخت. چرا که در دنیای کنونی نیروی انسانی کارآمد و خلاق عامل توسعه جوامع تلقی می شود و با وجود چنین قدرت مهمی زمینه های لازم برای توسعه و بالندگی کشور فراهم می آید، از جمله عواملی که باعث افزایش بازده نیروی انسانی خلاق می شود

^۱ Hersi & Blan chard

ویژگی های شخصیت^۱ عزت نفس^۲ و خودکارآمدی^۳ می باشد که این عوامل در معلمان نقش اساسی ایفا می کند، زیرا عملکرد معلمان در مدرسه کیفیت نسبتاً پایدار است. کیفیتی که به دلیل تحت تاثیر قراردادن رفتار آنان بر دانش آموزان اهمیت فراوان دارد.

در طول سالهای گذشته نظریات مختلفی در زمینه توصیف و چگونگی تحول رفتار آدمی، بیان شده است. از جمله این نظریه ها، نظریه شناختی، اجتماعی^۴ بندورا^۵ می باشد. بر اساس این دیدگاه انسان به عنوان موجودی فعال بوده و بر رویدادهای زندگی خود تاثیرگذار است و در نظریه بندورا، ابعاد مختلف شخصیت مطرح شده است که به بررسی مفهوم خود کار آمدی با توانایی ادراک شده فرد در انطباق با موقعیت های خاص می پردازد. (پروین و جان، ۲۰۰۱؛ ترجمه جوادی و کدیور، ۱۳۸۴).

در دنیای امروز فلسفه تعلیم و تربیت بر این اساس بنا شده است که تمامی جنبه های شخصیت فرد پرورش یابد. عوامل متعددی در طرز رفتار انسان نقش تعیین کننده دارند که برخی از این عوامل به وسیله شاخه ای از علم روان شناسی به نام روان شناسی شخصیت مورد بحث قرار گرفته است که یکی از جذاب ترین و شیرین ترین موضوعهای روان شناسی می باشد که این موضوع در قالب نظریه ها و رویکردهای مختلف بحث و بررسی قرار گرفته است (براهنی، ۱۳۶۱؛ به نقل از شاهماری ۱۳۸۶).

مطالعه شخصیت انسان یکی از مهمترین و پیچیده ترین مباحث در روان شناسی می باشد. مفهوم شخصیت از جمله مفاهیمی است که در طول تاریخ بشر تغییر و تحول عمده ای کرده است. تولد این رشته با کارهای ویلهلم وونت^۶ در سال ۱۸۷۹ در دانشگاه لایپزیک در آلمان شروع شد. در اوایل قرن بیستم واتسون^۷ آمریکایی تحولی عظیم بر علیه کار و وونت به وجود آورد و جنبش رفتار گرایی را بنیاد

^۱ -Factor personalvty

^۲ - Self esttem

^۳ - Self -efficacy

^۴ Social cognitiretheovy

^۵ Bandura

^۶ wilhelmwundt

^۷ watson

نهاد . در دهه ۱۹۳۰ مطالعه شخصیت در روان شناسی آمریکا عمدتاً توسط هنری مورای^۱ و گوردن آلپورت^۲ در دانشگاه هاروارد رسمیت پیدا کرد . (شولتز^۳ ، ۱۹۹۰ ؛ ترجمه کریمی و همکاران ، ۱۳۸۴).

این پیچیدگی ماهیت شخصیت انسان باعث شده که تاکنون پاسخ یکسانی به سوال «شخصیت چیست؟» داده نشود و نباید تصور کنیم که تنها یکی از نظریه ها درست است و بقیه غلط هستند . زیرا هر کدام از این نظریه پردازان در تعریف خود به جنبه های مختلف شخصیت توجه کرده اند .

کیفیت خودکارآمدی در مراحل گوناگون رشد و تکامل مختلف است . بنابراین آشنایی با مبانی شناسی تحول در حیطه خودکارآمدی برای مسئولان آموزش و پرورش امری ضروری است و پیش بینی آن از اصول بنیادی در برنامه ریزی های آموزشی است . (شعاری نژاد ، ۱۳۸۶) .

بنابراین معلمانی که احساس کارآمدتری بالاتری دارند به دلیل اینکه رابطه مستقیم با دانش آموزان دارند می توانند این حس را در دانش آموزان خود پرورش دهند همچنین شخصیت معلمان نیز در جریان آموزش نقش اساسی ایفا می کنند زیرا دانش آموزان در همه جنبه های دیگر از آموزش نیز از معلمان خود الگو می گیرند بنابراین دانش آموزان در جریان آموزش ، پرورش هم می یابند . نظر بر اهمیت این ویژگی ها در این تحقیق سعی شده است به طور علمی به بررسی این موضوع پرداخته شود .

¹ murry
² Allport
³ shults

بیان مسئله :

آموزش و پرورش هر جامعه خاص آن جامعه است واز فرهنگ ، حکومت ، اقتصاد و ارزشهای آن جامعه متاثر می شود . به طور کلی ، تعلیم و تربیت یک کشور به درک کامل فلسفه تربیت از سوی جامعه و مسئولان آن بستگی دارد . امروزه با پیشرفت علوم انسانی و تاثیراتی که این علم در تعلیم و تربیت دارد ، متخصصان آموزش و پرورش معتقدند تا آنجا که امکان دارد باید برای فهم کارکنانشان تلاش کنند به خاطر اینکه فهم کامل کارکنانشان عملکرد شغلی آنها را تحت تاثیر قرار می دهد و باعث افزایش موفقیت آنها می شود . عوامل زیادی بر موفقیت افراد در زندگی موثر است . خودکارآمدی به عنوان یک عامل شناختی می تواند به افراد کمک کند و مسیر رسیدن به موفقیت را برایشان هموار سازد ؛ بنابراین، شناخت این عامل و راههای تقویت آن برای پیشبرد اهداف در زندگی اهمیت فراوان دارد . خودکارآمدی به معنای توانایی ادراک شده فرد در انطباق با موقعیت های مشخص است و به قضاوت افراد درباره توانایی آنها در انجام دادن یک کار یا انطباق با یک موقعیت خاص مربوط است . خودکارآمدی به احساس عزت نفس ارزش خود، احساس کفایت و کارایی در برخورد با زندگی اطلاق می شود (بندورا^۱، ۱۹۹۷)

پورافکاری(۱۳۸۵) باورهای شخص درمورد توانایی برای کنار آمدن با موقعیت های متفاوت را کارآمدی می داند. بدیهی است که تفکر، انگیزش، احساسات و رفتار انسان در موقعیت هایی که به توانایی خود احساس اطمینان می کند ، متفاوت با رفتار وی در موقعیت هایی است که در آنها احساس عدم امنیت یا فقدان صلاحیت دارد. درک انسان از کارآمدی بر الگوهای تفکر، انگیزش، عملکرد و برانگیختگی هیجانی فر تاثیر می گذارد(شولتز، ۱۹۹۰؛ ترجمه کریمی و همکاران ، ۱۳۸۴).

ادراک فرد از کارآمدی به عنوان میانجی شناختی عمل انسان است. این ادراک بر تفکر و عمل انسان تاثیر می گذارد رشد علایق درونی در صورتی تحقق می پذیرد که فرد برای دستیابی به معیارهای هیجان

¹ .bandura

انگیز تلاش کند. در این صورت، هم یک حس خودکار امدی بالقوه برای دستیابی به اینگونه معیارها در فرد ایجاد می شود و هم در صورت دستیابی به آنها، فرد به خودسنجی مثبتی از خویش دست می یابد. این علاقه درونی می تواند تلاشهای انسان را در درازمدت و در شرایط فقدان پاداشهای محیطی تسهیل کند؛ برای مثال به رغم جاذبه بسیار زیاد هنرپیشگی (بازیگری)، فرد وقتی انگیزه این عمل را پیدا می کند که احساس توانایی انجام دادن وظایف لازم برای هنرپیشگی را داراست در صورت نبود این حس خودکارآمدی ستاره سینما شدن بیشتر یک خیال پردازی است تا هدفی که قابل تبدیل به رفتار باشد. (ترک لادانی، ۱۳۸۹).

در دنیای امروز فلسفه تعلیم و تربیت بر این بنا شده است که تمام جنبه های شخصیت فرد پرورش یابد. خودکارآمدی می تواند به عنوان یکی از ابعاد شخصیت مورد بررسی قرار گیرد و بر دیگر جنبه های شخصیت تاثیر بگذارد. در زندگی پیشرفته امروزی اغلب لازم می شود که شخصیت افراد مورد ارزیابی قرار گیرد، زیرا به تجربه و به کمک مطالعات علمی ثابت شده است که هر کس برای هر کاری ساخته نشده است. کسانی که می خواهند مثلا به شغل معلمی مشغول شوند باید خصایص لازم برای آن شغل را داشته باشند. شخص ممکن است صفات خاصی داشته باشد که با دیگران هم شریک باشد و یا در همان زمان با خیلی از افراد همانند نباشد. از شخصیت تعاریف گوناگونی شده است و روان شناسان مختلف ویژگی های گوناگونی از شخصیت را مورد بررسی قرار داده اند. هنگامی که درباره شخصیت صحبت می شود مقصود این نیست که یک نفر شخصیتی گیرا و نافذ دارد و یا نگرش مثبت یا منفی به زندگی دارد. کتل^۱ (۱۹۷۰) شخصیت را چیزی می داند که اجازه پیشگویی می دهد از آنچه که شخص در یک

موقعیت انجام خواهد داد و شانزده عامل یا صفت را برای ارزیابی شخصیت طراحی کرد. مک کری و کوستا^۲ (۱۹۸۵) تحت عنوان مقیاس نئو^۳ پنج ویژگی اصلی شخصیت را روان نژندی، برون گرایی، انعطاف

^۱ .cattell

^۲ Mc cre & gosta

^۳ Neo-FFI(Five – Factor Model)

پذیری تجربه‌ها، دلپذیر بودن، مسئولیت‌پذیری^۱ می‌داند که در این پژوهش این پنج ویژگی مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

با توجه به اهمیت شخصیت در آموزش و پرورش و نیز ویژگی‌های شخصیتی معلم اساسی‌ترین برای فرایند تدریس می‌باشد زیرا معلمان می‌توانند اثر وسیعی بر دانش آموزان بگذارند و دانش آموزان در مدارس از معلمان خود الگو می‌گیرند و با توجه به نگرشی که از معلمان خود دارند در اعمال و رفتار خود از آنها پیروی می‌کنند.

باورهای خودکارآمدی می‌تواند بر سلامت جسمی و روانی افراد تاثیر بگذارد یکی از ابعاد سلامت روانی عزت نفس است. عزت نفس عبارت است از شایستگی، توانمندی، اطمینان، استقلال و آزادی. چنانچه عزت نفس ارضاء گردد، افراد احساس ارزشمندی می‌کنند و اگر ارضاء نشود به احساس حقارت و درماندگی و ضعف در فرد منجر می‌شود (مزلو^۲ ۱۹۵۴، نقل از یادگاری ۱۳۸۴).

با توجه به مسئله اصلی تحقیق در این پژوهش سعی میشود که به صورت علمی به بررسی رابطه ویژگیهای شخصیت و عزت نفس با خود کارآمدی پرداخته شود.

اهمیت و ضرورت تحقیق

خودکارآمدی، دیدگاه فرد درباره توانایی‌اش برای موثر بودن در کارها در گستره وسیعی از موقعیت‌هاست. کارکنان با خود کارآمدی بالا اطمینان بیشتری به توانایی‌های سایر منابع فردی مرتبط با شغل خود دارند که به آنها کمک می‌کند به طور اثر بخشی در کارشان عمل کنند. افراد با خود کارآمدی پایین اغلب در کار احساس بی‌پهودگی و نا کارآمدی می‌کنند. موفقیت یا عملکرد پیشین یکی از مهمترین تعیین‌کننده‌های خود کارآمدی است. افرادی که باورهای مثبتی درباره کارآمدیشان برای عملکرد

¹ neuvoticism facest, Extravesion facest, Openness facest, Agreeablencss facest, conseientiouness facest

² maslow

دارند به احتمال بیشتری مبادرت به کارهای دشوار می کنند ، اسرار برای غلبه بر موانع دارند واضطراب کمتری هنگام مواجهه با مصیبت تجربه می کنند . افرادی که خود کار آمدی بالا دارند توانایی فراهم آوردن درون داد (ایده) را در محیط کار دارند ، چرا که آنها به توانایی اشان در فراهم آوردن درون داد با معنی اطمینان دارند ، آنها برای فرصت مشارکت ارزش قائلند . (امینی ، ۱۳۸۷) .

افراد دارای خود کار آمدی ضعیف ، تکالیف و کارها را دشوار تر می بیند و این باعث افزایش استرس در آنها می شود ؛ در مقابل باورهای خود کار آمدی قوی باعث آرامش و نزدیکی به تکالیف مشکل می شود . (حسینی و میر کمالی ، ۱۳۸۷)

جنبه های مهم شخصیت :جهت گیری فرد در رغبت ها،نگرش ها،ارزش هاوقضاوت ها،بر کارکرد فرد در موقعیت ها اثر می گذارد.اگر فرد در خود احساس توانمندی و ارزش نماید،موجب افزایش موفقیت در تحصیل،اعتماد به نفس بیشتر،خلاقیت،عزت نفس بیشتر،احساس لذت از روابط با دیگران و انتظار موفقیت در موقعیت های بعدی او می شود،ولی خلاف آن باعث می شودفرد احساس حقارت کند وخود را ناچیز بشمارد به طوری که بر عملکردش تاثیر منفی بگذارد.(کدیور،۱۳۸۵).

ویژگی های شخصیتی معلمان در ارتباط آنان با دانش آموزان بسیار تاثیر گذار است به نحوی که در نحوه ی آموزش وانتقال یادگیری به دانش آموزان نقش مهمی ایفا میکند .اگر معلمان در مدرسه کار آمدی و عزت نفس بالایی داشته باشندباعث می شود که در آموزش دانش آموزان و یادگیری آنان موفقیت زیاد کسب کنند واین باعث تربیت نسل کار آمد و موفق تر در آینده میشود. تحقیق حاضر سعی بر آن دارد تا با مشخص نمودن روابط بین ویژگی های شخصیت با خود کار آمدی وعزت نفس نقش تاثیرات این متغیر ها را مشخص گرداند تا بتوان عواملی که بیشترین تاثیر را بر خود کار آمدی دارد مشخص نمود.